

İnci Eviner, “Kalanlar, Geri Dönerler ve İmlar” adlı sergisiyle Galeri Nev İstanbul’da...

“Dünyayı anlamak ve ona cevap verebilmek için çiziyorum”

ELİF TANRIYAR

Neyse ki hayatta güzel şeyler de oluyor! Yazın bir anda gelivermesi ya da koronavirüs nedeniyle kapılarını kapatmak zorunda kalan sanat galerileri ve müzelerin yavaş yavaş açılmaya başları olmaları gibi... Onlardan biri olan Galeri Nev İstanbul da kapılarını İnci Eviner’in “Kalanlar, Geri Dönerler ve İmlar” adlı sergisiyle açtı. Esasen Eviner’in sergisi salgın öncesi açılmış, ancak salgınla birlikte gösterime kapanmak zorunda kalmıştı. O ilk açılış döneminde sergiyi önden görmek ve İnci Eviner’le bir söyleşi gerçekleştirmek şansına sahip olan biri olarak, serginin yeniden açılmasını heyecanla beklemekteydim. İşte şimdi o beklenen güzel günler de geldi nihayet!

Ülkemizde olduğu kadar uluslararası sanat camiasında da iyi tanınan İnci Eviner, 2019 yılında 58. Uluslararası Venedik Bienali Türkiye Pavyonu’nda “Biz, Başka Yerde” adlı yapıtıyla yer almıştı. Eviner, çizimden yola çıkarak hazırladığı videoların, performans ve ortaklığa dayanan uygulamaların iç içe girdiği çok katmanlı, geniş bir çalışma alanına sahip biri. Özellikle kadın bedeni üzerinde iktidar ve temsil politikasının işleyişine değindiği işlerinde, öznelliği nasıl şekillendiğini inceliyor. Sanatçının video teknolojileri ve resim geleneği arasında kurduğu karmaşık ilişkiler farklı bir algılama biçimi öneriyor. Çalışmalarının merkezini ise desen oluşturuyor. Sanat tarihine ait alegori, ikonografi, illüstrasyon ve mitolojilerden güncel ideogram ve piktogramlara uzanan sınırsız bir görsel dil içinde, kendi sanat anlayışını yansıtan Eviner; toplumsal, politik ve sosyokültürel konular içerisinde kadın, toplumsal cinsiyet ve kimlik politikalarına dair farklı haller üzerine kendine özgü bir ifade alanı yaratıyor.

İnci Eviner’in yeni kişisel sergisi, “Kalanlar, Geri Dönerler ve İmlar” ise sanatçının görsel diliyle zihnindeki imge-kelime bağlantılarının buluşmasından oluşan, yapıtların kendi içlerinde özerk, mekanla ilişkilerindeyse bütünsel bir dizge yaratan bir yapıya sahip. Ticari açıdan değerli bir meta olarak görülen balinaların el yapımı füzelerle birleştiği imgelerden, Kuleli Askeri Lisesi’nin altına oylan yeraltı geçitlerine; birbirine canavara dönmüş Taksim Camisi’nden prenses masallarının silinmesini dileyen kızlara; fil kulaklarından geniş ovalara açılan bahçelerden delmelerin atarlarına; kendi gözlerini kör etmeye çalışan atlas oyuncak ayıldardan, bir sinir krizi sırasında manolyaları tek elle parçalayanlara varan bir imgelem dünyasını içeren bu dilin, metin parçacıkları tarafından kuşatıldığı bir dünyada el yordamıyla yönümüzü bulmaya çalışıyoruz. Kağıt üzerine mürekkep, füzlen kalem ve serigrafi tekniğiyle yapılmış bu 17 desen çalışmasında...

Kolay çözümlenen, kolay tarif edilen, tanımlanan işler değil bunlar. Dolayısıyla izleyicisinden de çarçabuk bir bakış atıp geçmek yerine uzun uzun inceleyip, ilk bakışta görülmeyen yeni anlamları keşfedip, yakalanan ipuçları ve gizemli bağların takibi sayesinde bir anlam dedektifliğine soyunmasını bekliyor.

Ece Ayhan, Zambaklı Padişah adlı şiirinde “Azizim, güzel atlar da güzel şiirler gibidirler/ Öldükten sonra da tersine yarışlar, vesselam!” der. Her biri başlı başına bir şiir gibi olan bu desenlerin de izleyicisinin anlam dünyasını tersine döndüren ve yarışan imgelemden oluşan bir yapısı var. Ece Ayhan örneğini ise boşuna vermedim. Nedenini Eviner’le olan söyleşimizde ‘yakalayabilirsiniz’.

“Kalanlar, Geri Dönerler ve İmlar” 19 Eylül’e dek Galeri Nev İstanbul’da izlenebilecek.

Gördüğüm kadarıyla, Venedik’teki işlerinizin oradan bir sıçramayla bir devamı var, değil mi bu yeni desenlerinizde?

Bütün işlerim arasında sürekli geçişler var. Bazen bir önceki, bazen de on yıl önceki figürler gizlice içeri süzülüyor. Bazen de bu sürekliliğe yeni imgeler katılıyor. Bu hayat boyu devam eden bir yol. Hemen hemen altı yaşından bu yana çiziyorum. Çizmek en basit, doğrudan bir ifade ve düşünme biçimi, bu yüzden hep benimleydi. Aynı zamanda da çizmek bana bir varoluş alanı hazırlıyordu. Kendim için öngördüğüm varlık alanını sanat olarak tanımlıyordum. Çocukluk ve gençlikte her ne kadar çok bilinçli olmasa da sanatın bir özgürleşme ve kendini tasarlama süreci olduğunu hissetmiş olmalıyım. Dolayısıyla hep çiziyordum ve bu sosyal dilsizliğime de bir çeşit çare oldu. Aynı zamanda, temel bir pratik olarak çizmek, karmaşık işlemleri ve farklı boyutları olan tasarılanmış video yapıtlarına beni daha iyi hazırlıyor. Oyuncularla çalışmak, performans bir süreçte çizerek tasarlamak, oradan tekrar prova fotoğraflarına atlamak, ancak böyle sürekliliği olan bir çizim pratiği ile mümkün olabilirdi benim için. Bir çeşit işleyiş planı gibi hareket ediyor çizmek. Sanki kendiliğinden ortaya çıkan bilinç altı ile kavramları bir araya getiren bir işleyişin operatörü gibi, öngörülemeden kuramlar arasında ve hayatta olup biten arasında karmaşık bir etkileşim

yaratmama yardım ediyor. Günlük hayatın akışını kıran bir pratik bu; beni atölyeye bağlıyor ve orada saatler nasıl geçiyor fark etmiyorsunuz. Bu sergide yer alan desenler ise sayısız çizimlerden oluşan kombinasyonlarla gerçekleşti. Bu benim dünyayı anlama ve ona karşılık verme biçimim, yani metaforlara, hayallere ve fikirlere şekil verme çabam diyebilirim.

Burada aslında sizin ‘hayata dair’ notlarınızı okuyoruz bir anlamda...

Bir yandan burada pek çok imge görüyorsunuz. Kimisi çektiğim fotoğraflardan ve hazır bulduğum imajlardan serigrafiye aktardığım baskılardan oluyor. Bu bir çeşit imge bankası gibi benim yıllardır dış dünyadan topladığım ya da videoları yaparken provalardan ya da sahne arkası fotoğraflardan alınmış imgeler. Bazıları da gazetelerden veya doğa fotoğraflarından çıkabilir. Ve bütün bu imgeler benim kendi jestüel müdahalelerimle birleşiyorlar. Ya da ayrılıyorlar. Dolayısıyla farklı dünyalardan gelen imgeler bize başka türlü ilişkilerin yolunu açabilir. Desenler yatay frizler gibi mekâna yerleşiyor. Uzaktan izlendiğinde bir peyzajı hatırlatıyor ama yakından bakıldığında detaylar daha fazla dikkat gerektiriyor. Hiçbir zaman gerçekleşmeyecek bir filmi hazırlıkları gibi aslında... Mekânda bir desenden ötekine bir görsel okuma ile yol alıyorsunuz. Bedensel olarak bir yerden başlayıp başka bir yere doğru gitmemiz mümkün bu sergide. Çizimlerin arasında yerleşmiş kısa metin ve sözcükler ise, uzun zamandır uğraştığım sözlü dille görsel imge arasındaki gerilimi açığa çıkarıyor. Mesela; ‘Affetmenin Risalesi’ bende pek çok düşünce ve imgeyi tetikliyor, bu inanılmaz etkiyi tarif etmeden, dogmalara düşmeden nasıl ifade ederim? Bu etki zincirinin bir ucu daima sosyal ve toplumsal sınırlara savaşıyor. Küçükken ezan okunduğunda sanki suç üstü yakalanmış gibi hissedirdim. Suçluluk duygusu ile özgürleşme imkanları arasındaki gerilim beni her zaman ilgilendirdi ve pek çok işimde farklı biçimlerde yeniden ortaya çıkıyor.

‘Dilinizi’ nasıl edersiniz?

Konuştüğümüz dilin imkanları ancak bir şaire bu karmaşık duyguları ifade etmek için imkân tanır. Ben ise olup biteni tanımlarken kullandığımız konuştuğumuz dille görsel dil arasında uzlaşmasız boşluklarda görsel şiirler yaratmaya çalışıyorum. Duyguları görselleştirmeden onları kuramların esiri yapmadan nasıl zihnimizi etkileyeceğimizi düşünüyorum, bazen de birbirini tamamlayıcı bir bütünlük hissediyorum. Ve bunlar göze duyulan inancı da ters yüz etmeliler diye düşünüyorum. Söz, bu güvensizliği bazen kendine doğrultuyor. Zor olan şey; bunca görsel bir dünyada, insanın hazır anlam kalıplarını hangi şekilde kırarak yeni bir imgelem yolunu nasıl açacağı... Bu endişe herhalde çağımızın pek çok sanatçısında da vardır. Fakat sonuçta yazılı dille gördüğümüz arasındaki boşluklarda dolaşarak bütün yaptıklarım. Yani kolay kolay tarif edemeyeceğimiz ya da basit tariflerle tatmin olmayacağımız çok daha katmanlı ve paradoksal gerçekliğin biraz daha içine girmiş oluyoruz; bu farklı çizim dillerini ve kelimeleri farklı bir şekilde kullanarak, yan yana getirerek.

Siz desenlerle şiir yazıyorsunuz aslında bir anlamda...

Evet, bir çeşit. Bu tabii büyük bir iddia olur ama şiir derken de Ece Ayhan’ı düşünüyorum. Yani ne zaman sıkışsam, handa kalsam Ece Ayhan okurum. Çünkü Ece Ayhan asla insanın zihninde imgeler oluşturmaz. Bazı imgeler daha oluşurken kaybolur, yakalayamazsınız. Yıllarca okusanız bile imgeleri yakalamayı başaramazsınız. En azından benim için öyle; yani zorlar insanı Ece Ayhan. Bir durum yaratır, tarifsiz bir durumdur bu ve ancak içine düşersiniz. Bambaşka bir şiirdir. Dolayısıyla onu okuduğum zaman böyle yavaş yavaş bildiğim bir dünyaya doğru giriyorum. Tehlikeli bir şey gibi geliyor, çünkü bir ressam olarak gözümün önüne hiçbir imge gelmiyor. O bir meydan okuma ve kendimi sarsmak ve bildiğim yollardan bilmediğim dillere doğru beni sürükleyen bir güç gibi çalışıyor. Onun şiirinin içine ancak girmek hakikaten öyle bir şey benim için. Tabii burada şiirin görsel bir dile tercüme edilmesinden bahsetmiyorum. Beni Ece Ayhan’ın şiirinde sarsan şeylerden biri de tam onu anlayacakken elimizden kaçması. **Bu sergide yer alan işlerin hikayesini nasıl tanımlayabiliriz?**

“Manolya Kırıcısı | Magnolia Crusher”, 2020, Kağıt üzerine mürekkep, füzlen kalem ve serigrafi.

Ülkemizde olduğu kadar uluslararası sanat camiasında da iyi tanınan İnci Eviner, 2019 yılında 58. Uluslararası Venedik Bienali Türkiye Pavyonu’nda “Biz, Başka Yerde” adlı yapıtıyla yer almıştı.

ressam. Bu durum dış dünyaya ve deneyime ait referansları başka türlü okumamıza neden olur. Bazen de izleyici gördüklerine inanamak istemez, toplumsal şartlanmalar o kadar güçlüdür ki... Bunlar akıllı selim bir sanatçıdan beklenecek şeyler değildir. Mesela yıllardır erotik bir G-string giymiş kalça vardır resimlerimde ama ben göstermezsem izleyici bir türlü anlamak istemez, bunun gibi başka şeyler de var. Ben ön yargılar ve görme-anlamlandırma alışkanlıklarıyla bir anlamda mizahla başa çıkabiliyorum. Yani sabırsızca, çarçabuk imgenin karşılığını gördüğü gibi gören gözleri yanıltmaya çalışıyorum. Bu işleri yaparken gerçekten büyük keyif aldım ve devam etmek istiyorum. Bunlar aynı zamanda yeni videoları da çağırıyor.

Peki bu serinin ‘ilk noktası’ nasıl oldu?

Venedik Bienali’ndeki o frizler, üç buçuk metre gibi kocaman bir yerleştiymeydi o iş. Çok katmanlı ve çok farklı disiplinlerin ve sanatsal anlatımların aynı anda var olduğu bir düzendi. Çok büyük olduğu için gezip dolaşıyorsunuz, her şeyi aynı anda kavrayamıyorsunuz ve ilişkiler kurmakta zorlanıyorsunuz. Desenler orada bir çeşit rehber gibiydi. Ve bütün bu imgeler bütün bu düşünceler nereden çıkıp geldi, onu gösteren bir şey, işi tamamlayan bir parçaydı ve bu mekânın bana getirdiği bir boyuttu. Yani o şeritler ve mekânın çağırıldığı bir şeydi. Aynı zamanda da senaryo yazımı gibi, yani bir story-board gibiydi. Dolayısıyla video çalışmalarıyla desen çalışmaları birbirine çok bağlıydı zaten. Videolar desenden, sonra desenler yeniden video fotoğraflarından ve videolardan dönüp geliyorlar ve sürekli bir sözlüğün parçası halinde dolaşım duruyorlar. Kimisi hayalet olarak dolaşarak çok domine ediyor; Hannah Arendt’in imgesi gibi... Dolayısıyla kendi içinde bazen sözbirliği ediyorlar bazen suç ortaklığı yapıyorlar ve bu tür imgeler birbirlerini bazen tamamlıyor bazen inkâr ediyorlar ve bu sürekli devam ediyor. Bu sergide “Kalanlar, Geri dönerler ve İmlar”, mekânda bir arada bakıldığında bir çeşit peyzaj gibi bir şey çıkıyor ortaya. Aynı zamanda yakınına gelip baktığınızda küçük küçük teknik çizime benzeyen desenler var. Dediğiniz gibi farklı perspektifler rüyadaki gibi... Ayağımızın yere basmadığı ya da emin olmadığımız bir uzamdan bahsediyoruz. Kolay bir tatmin oluş, kendinden memnuniyet ya da ahlaki bir yüklem, yüzeysel ve kaba bir sorumlulukla politik olaylara doğrudan göndermeler yok. Bu konuda da imgeleri okumada zorluk çıkarıyorum belki. Daha çok düşünme ve görme biçimlerimizin içindeki tuzakları açığa çıkarıyorum. Serginin adı “Kalanlar, Geri Dönerler ve İmlar” önyargılarımızla, hayallerimizle ilgili. Korkular var. Arzu, cinsellik ve fantezilerle gerçekler arasında kıvrılanlar var. Güzellikleri bir bir yok eden

‘Manolya Kırıcıları’, el yapımı füzeler, ‘Entrikacılar’, giriş çıkışı olmayan yangın evleri, çıkmaz merdivenler, gözlemlü goril iskeletleri vb. imgeler var.

Tüm videolar desenler iç içe. Benim için hayatı daha anlamlı kılıyor. Yani bunlar hep kendi aralarında fısırlı fısırlı ilişkiler kurup bozuyorlar. Sonra tekrar bağlantıyı aralarında. Araya yeni bir şey katılıyor Taksim camisi gibi (‘Pastoral’). Bu bitip tükenmeyen bir ilişkiler bütünü heyecan veriyor bana. Dolayısıyla izleyici için de ideal olarak elbette vakit harcamasını beklerim çünkü kolay çözümlenen, kolay tarif edilen, tanımlanan işler yapmak istemedim hiçbir zaman.

Biraz da tabii her izleyicinin kendi bakış açısına göre değişen hikayeler bunlar. Onların kendi belleklerinden neler yansır...

Doğru. Mesela şiir okuma ve resme bakma alışkanlığı olmayan biri için zor olmalı değil mi? Çünkü şiir okumak, şiir bilmek başka bir zihin gerektiriyor. Resme bakmak, hayaller kurmak ve görsel dünyanın zenginliklerini keşfetmek başka bir bakış açısı inşa ediyor. “Kalanlar, Geri Dönerler ve İmlar” bize, bildiğimiz dünyanın bilmediğimiz yolları için bir rehber olabilir.